

Werkstuk van: Paul Ostermeijer
Groep: 8B
School: Anne Frankschool Heemskerk

KERKUILEN

INHOUD

Voorwoord.....	blz. 3
1. Wat zijn Kerkuilen.....	blz. 4
2. Leefgebied van de kerkuilen.....	blz. 5
3. Het voedsel.....	blz. 7
4. Broeden en het nest.....	blz. 8
5. Geluiden van de kerkuil.....	blz. 9
6. Vijanden en bedreigingen.....	blz. 10
7. Beschermingsmogelijkheden.....	blz. 12
8. Kerkuilenwerkgroep Nederland.....	blz. 14
Gebruikte bronnen.....	blz. 17

Voorwoord.

Ik houd mijn werkstuk over kerkuilen, omdat ik er meer over wilde weten en het leek me leuk en interessant. Ik heb ze zelf bij me opa gezien omdat hij nest jonge kerkuilkuikens heeft in zijn schuur. Mijn opa heeft een oude schuur waar vroeger melkkoeien in stonden. Die wordt niet meer gebruikt, alleen voor opslag van allemaal spullen. Negen jaar geleden is er een nestkast geplaatst bovenin, onder het dak in deze schuur door de vereniging van kerkuilen. Dat is om meer nesten te krijgen, zodat er meer kerkuilen worden geboren. Na 9 jaar is er eindelijk een nest in gekomen waar 4 jonge kuikens uit het ei zijn gekomen. Op de verjaardag van mijn opa werden de jonge vogels door mensen van de kerkuilenvereniging geringd, gewogen en opgemeten. Dat was heel leuk want nu kon ik de jonge vogels zien, en hoe dat allemaal gedaan werd. Ook werd er door een meneer van de vereniging veel over verteld. Hierdoor vond ik het heel interessant en toen had ik het idee om hier een werkstuk over te maken. Door het werkstuk te maken, weet ik nu veel meer over kerkuilen. De informatie om dit werkstuk te maken heb gehaald van Internet, mijn opa heeft veel verteld hierover en in zijn schuur heb ik de nestkast en de uilen gezien.

1. Wat zijn kerkuilen

De kerkuil is niet de enige uilensoort die in ons land broedt. Er broeden meer uilen in ons land zoals de ruigpootuil die het meeste voorkomt in Drenthe. De oehoe broedt ook in Nederland, en komt voor in Limburg en de Achterhoek. In bergachtige gebieden is de kerkuil zeldzaam omdat het daar koud is en daar kunnen kerkuilen niet tegen. Verder zijn er de steenuilen, die in knotwilgen broeden, de randsuil komt overal voor, en dan nog de velsuil die meer op ruige vlaktes en duingebieden voorkomt. De bosuil woont in bossen en stadsparken.

Mensen timmerden vroeger een uil op de deur om de boze geesten buiten te houden. Ook dachten mensen vroeger dat uilen in het land van de duivel woonden omdat de uil geruisloos vliegt en soms angstaanjagend schreeuwt. Maar in andere landen is de uil ook een wijs dier. In Griekenland wordt de uil gezien als de boodschapper van een Godin. De latijnse naam voor deze uil is *Athene noctua* (steenuil). De Grieken hebben op hun munten een uil staan.

Waarom worden kerkuilen zo genoemd? Omdat ze vroeger heel vaak in de toren van een kerk broedden. Maar men zou ze nu ook gewoon schuuruilen kunnen noemen, omdat kerkuilen ook vaak in boeren schuren broeden. In het Engels wordt de Kerkuil `Barn owl` genoemd, wat vertaald schuur uil is.

Kerkuilen zijn roofvogels en jagen als het donker wordt. Ze vliegen dan heel stil en kijken dan naar beneden of ze een prooi zien. Ze kunnen in het donker goed zien, omdat ze speciale ogen hebben die heel weinig licht nodig hebben om te kunnen zien. Het licht van de maan is al genoeg. Alleen als de maan niet schijnt, kunnen ze slecht jagen. Kerkuilen leven niet met velen bij elkaar maar alleen als paartje. Ze hebben vaak hun leven lang dezelfde partner. Ook blijven ze in hun eigen territorium (jachtgebied).

Uilen kijken ons bijna aan, net als mensen dat doen. Dat komt ook omdat ze een plat gezicht hebben. Ze kunnen daarom alleen naar voren kijken en hun ogen niet draaien, en moeten hun kop dus draaien om meer op zij te kunnen zien. Uilen kunnen hun kop bijna helemaal rond draaien. Jagende dieren moeten altijd met twee ogen kijken, om de afstand naar de prooi te kunnen inschatten. Dat is diepte zien. Uilen hebben 2 verschillende soorten oren, die verschillend in grootte zijn en op een andere plaats. Daardoor kan een uil precies horen waar een prooi is. De oren worden dan ook meer gebruikt tijdens de jacht dan de ogen.

Deze kerkuilen zijn op jacht.

2. Leefgebied van de kerkuil

De kerkuil komt bijna over de hele wereld voor. In bergachtige gebieden is de kerkuil zeldzaam en hij leeft niet op plaatsen waar s' winters gemiddeld meer dan 40 dagen sneeuw ligt met een minimum hoogte van 7 cm. Dat komt omdat ze bijna geen vet onder de veren, zoals vogels hebben, zodat ze steeds voedsel moeten vinden. Daarnaast blijft hun voedsel zoals muizen onder het sneeuw leven in gangen. De kerkuil kan dan niet op muizen jagen. Alleen uilen die goed vogels kunnen vangen overleven het wel. Dit zijn vaak ervaren oudere kerkuilen.

Groen gebied daar komt de kerkuil voor.

De strenge winter van 1963 duurden in Nederland zo lang dat bijna alle kerkuilen dood gingen. Er waren toen nog enkele nesten over.

De kerkuil is een goede jager in het open veld en hij komt het meest voor in die gebieden. Bij een rijk aanbod aan voedsel hebben kerkuilen voldoende aan een oppervlakte van 0,4-0,6 km² of een gebied van 800-1500 meter rond de broedplaats. De meeste kerkuilen worden aangetroffen waar bossen en weilanden naast elkaar liggen. Is de afstand vanaf het bos te groot dan komen er minder muizen voor, dus het moet een gebied zijn waar bos en open vlakte elkaar afwisselen.

Hier zie je bos en weiland naast elkaar, waar veel prooien leven en dus goed is voor de Kerkuil.

Ook is het belangrijk om een goede nest plaats te vinden vlakbij het jachtgebied. Dat is vaak bij oude boerschuren en kerktoren. Maar dan moeten ze er wel in kunnen. Dat kon vroeger wel, want dan zat er vaak een rond gat in de schuur of kerktoren. Maar op een gegeven moment zijn alle gaten dicht gemaakt of werden oude schuren vervangen door nieuwe schuren die goed dicht waren. Na de koude winter van 1963 werd het ook steeds moeilijker om een goed nest te vinden. Dus de kerkuilen kregen het steeds moeilijker in Nederland.

Een sneeuwuil in de sneeuw.

3.Het voedsel.

De kerkuil jaagt bijna altijd op muizen (98%) en slechts 2% van het voedsel bestaat uit vogels en amfibieën.

Dat weet men bij kerkuilen heel goed omdat men dat goed kan onderzoeken. Kerkuilen braken namelijk braakballen uit. Dat zijn de resten die niet verteerd worden. Hier zitten dan de skeletten van de prooien in. Uilen slikken hun prooien door met huid en haar. De uilen kunnen botjes en haar niet verteren. Het maagzuur is daar niet sterk genoeg voor. Elke dag spuugt de uil de onverteerbare resten uit. De botjes zijn dan verpakt in de haren en heten uilenbalen of braakballen. Heel af en toe zit er een ring van een vogel in of een graafpoot van een mol.

De kerkuil vangt voornamelijk veldmuizen, bosspitsmuizen en huisspitsmuizen. Dat is afhankelijk welke muis in zijn jachtgebied goed voorkomt. De veldmuis wordt het meeste gevonden in de braakballen. Deze muizen komen heel veel voor in velden waar korte en ruige planten staan, zoals slootkanten, bermen, en dijken, waar het niet te nat en niet te droog is. Veldmuizen zijn planteneters. Af en toe (om de vier à vijf jaar) komen er muizenplagen voor. Dat is dan een topjaar voor een kerkuil. Er komen dan wel 50 muizen per vierkante meter voor.

De bosspitsmuis is een goede prooi als er weinig veldmuizen zijn, en wordt meer in de winter gevangen door de kerkuilen. Deze zien je vaak in ruige graslanden, bermen, onder heggen, in heide, duinen en parken. De bosspitsmuis is een vleeseter en eet wormen, kevers, spinnen, pissebedden. De Bosspitsmuis weegt 9-13 gram, terwijl de veldmuis 14 tot 40 gram weegt. De huisspitsmuis leeft voornamelijk in de omgeving van de bebouwing en wordt ook vaak in de winter gevangen door de kerkuil.

Als er erg weinig voedsel is gaan kerkuilen op jacht naar andere muizensoorten, mussen, spreeuwen en kevers. Heel af en toe worden er ook ratten gevangen.

Hoe meer voedsel er aanwezig is, hoe meer nesten de kerkuil per jaar kan krijgen, heel af en toe wel twee. Maar dan zijn er minder kuikens in het nest.

Veldmuis

Huisspitsmuis

Bosmuis

Tijdens het broedseizoen bedraagt het voedselverbruik van volwassen vogels per etmaal 70-80gram. Afhankelijk van de prooigrootte komt dat overeen met 4 tot 8 muizen. Tijdens strenge kou [nachttemperatuur van -10 tot 15- graden] is de voedselbehoefte 150-200 gram, wat overeenkomt met 8 woelmuizen of 20 spitsmuizen!

In de nestkast bij mijn opa lagen wel een stuk of 15 dode muizen klaar voor de jongen uilen, die werden door de ouders gevangen, gedood, en in de nest kast gelegd

4. Broeden en het nest.

In het voorjaar begint het paartje uilen met een nieuw nest. Het mannetje kiest het nest uit en lokt zijn vrouwtje met bepaalde geluiden. Dat hele ritueel noemt men de balts. Hij wil haar laten zien dat hier veel voedsel in dat gebied is, en haar 2 maanden van voedsel kan voorzien. Dat doet hij door steeds prooien te brengen. Het vrouwtje wilt haar pas laten dekken als hij voldoende voedsel heeft gebracht. Naar paar weken legt het vrouwtje haar eieren in het nest en broedt ze in 32 dagen uit. Als er een andere uil in het gebied komt van het mannetje dan laat hij horen met geluiden dat dit zijn gebied is. Het wijfje broedt alleen terwijl het mannetje haar tijdens de gehele broedperiode voorziet van voedsel. Het vrouwtje verlaat het nest maar 10 minuten per dag om haar behoefte te doen en even de poten te strekken. Een paar uur is het kuikentje bezig geweest om de schaal te breken, aangemoedigd door zijn moeder. De eieren zijn gemiddeld 31 tot 39 mm, terwijl het gewicht rond de 20 gram. Meestal legt de kerkuil 4-7 eieren en bij uitzondering meer dan 10. Als er veel voedsel is dan wordt het nest groter. De jongen hebben altijd honger en eten 5 of 6 muizen per nacht. Dan moeten er 20 tot 30 muizen gevangen worden. De eerst uitgekomen kuiken is de oudste, krijgt altijd als eerste eten en de jongste als laatste. Als er niet genoeg prooien worden gevangen, zal de jongste dan altijd te kort krijgen en dood gaan. Het gewicht van een kuiken is 14 gram en is 5 cm lang en wordt hulpeloos en vrij kaal geboren. De eerste dagen worden de prooien onthoofd en de harde delen worden verwijderd. Alleen het vrouwtje voert de kuikens, terwijl het mannetje de aanvoer van muizen zorgt. In de derde week kunnen de kuiken ook hele muizen door slikken. Van de vijfde week gaan de jongen steeds meer rond lopen in het nest. Tegen het einde van de negende week kan een jongen kerkuil redelijk goed vliegen, en gaat dan korte periodes naar buiten. Als ze drie tot vier maanden oud zijn, worden de jonge kerkuilen uit het territorium van de ouders verjaagd. Dan moeten ze hun eigen gebied gaan zoeken.

Dit de nestkast van buiten en het nest van binnen bij me opa in de schuur, en een kuiken van 20 dagen oud.

5. Geluiden van de Kerkuil.

Voor kerkuilen zijn geluiden heel belangrijk. Het is het enige contact wat ze met elkaar hebben. Aan de geluiden herkennen ze elkaar en zo praten ze met elkaar. Bij de kerkuil zijn er 18 soorten geluiden. De geluiden kunnen verdeeld worden in een vijftal groepen:

- baltsgeluiden,
- verdedigingsgeluiden,
- bedel- en voedergeluiden,
- contactgeluiden,
- en de geluiden van de jongen.

De baltsroep

De baltsroep, die uit een ijselijk, luid gekrijs bestaat, is het meest indrukwekkende geluid, dat het mannetje in de vlucht laat horen. Het is eigenlijk zang van de kerkuil. De schreeuw is op honderden meters te hoorbaar. Het mannetje laat zo duidelijk horen dat hij aanwezig is en een gebied bezit en dat het zijn territorium is.

Blazen

Blazen is een speciaal geluid van de jongen. Zodra de zon is ondergegaan, produceren de jongen het geluid op het nestplaats. Afhankelijk van de leeftijd en de voedselbehoefte blaast het jonge 5 tot 60 keer per minuut. Behalve de jongen blaast het wijfje ook regelmatig. Het is de contactroep met de jongen. Vlak voor het leggen van de eerste ei blaast het wijfje veelvuldig met als gevolg dat het mannetje voedsel brengt. Zowel volwassen als jonge uilen laten bij gevaar een langgerekt blazen horen. Het is een dreigend geluid, dat twee tot tien seconden en kan aanhouden. Dit geluid werkt aanstekelijk: zodra een van de nestjongen begint te blazen, valt de rest van de aanwezige jongen in. Zo zal het agressieve geblaas van alle uilen indruk maken op de indringer.

Tsjirpen

Het eerste geluid dat een jonge kerkuil laat horen, wanneer het uit het ei is gekomen, een rinkelend getsjirp, gecombineerd met piepende, krassende en klokkende kreten: tsjirpen. Het geluid wordt vaak gehoord vlak voor tijdens en na het voeren van de jongen door het wijfje. Aan het einde van de eerste levensweek wordt het steeds meer blazen.

Tongklikken

Bij naderend gevaar laat het jonge, naast het blazen, tongklikken horen: het slikt als het ware de tong in waardoor de boven- en ondersnavel op elkaar klappen. Het tongklikken wordt vaak afgewisseld met een sissend geluid, waarbij de snavel licht geopend is.

Een blazende sneeuwuil.

6. Vijanden en bedreigingen.

De bedreigingen voor Kerkuilen zijn vooral te weinig voedsel en het verkeer.

Strengere winters.

De kerkuilen kunnen slechts 5 tot 8 dagen zonder voedsel, doordat ze bijna geen vet hebben onder hun vacht. Als er dan op dat moment weinig voedsel aanwezig is, zal de kerkuil van de honger sterven. Strengere winters met veel sneeuw (minstens 7cm dik) is dodelijk voor de uilen. Prooidieren leven of slapen dan in holen onder de sneeuw en komen niet meer boven. Vroeger konden kerkuilen in schuren waar graan opgeslagen werd. Daar waren altijd veel muizen, dus volop voedsel.

Veranderde landschappen.

Het landschap is ook met de jaren veranderd, waardoor kleine graslandjes met houtwallen verdwenen. Dat werden grote uitgestrekte akkers en graslanden, waar veel minder muizen leven.

Verkeersslachtoffers.

Kerkuilen jagen steeds meer in de wegberm, omdat daar de prooien beter worden gezien dan in het midden van de weilanden. Het grote aantal verkeersslachtoffers onder kerkuilen wordt ook veroorzaakt door de methode van jagen. De kerkuil maakt vaak gebruik van palen en hekken die langs de weg staan, die hij gebruikt als uitkijkplaats of als rustplaats. Tijdens het jagen steekt hij de weg over op een hoogte van nog geen twee meter. Door het laagvliegen is er grote kans op een botsing met een auto.

Kerkuil aangereden.

Minder nestplaatsen.

Veel geschikte nestplaatsen zijn de laatste tientallen jaren verdwenen door het afsluiten van gaten in de schuren, kerken en gebouwen waar ze in kunnen vliegen en nesten kunnen maken. Dit komt ook doordat bij restauraties de gaten worden dicht gemaakt.

Verhongering door opsluiting.

Bijna 10% komt om van de honger, of door opsluiting in gebouwen. De verzwakte uilen vliegen tijdens de wintermaanden, wanneer er weinig voedsel is, vaak schuren en gebouwen binnen. Ze zijn vaak te zwak om te jagen en wanneer ze via openstaande ramen of deuren zijn binnengekomen, kunnen ze worden opgesloten en sterven ze van de honger.

Doodvliegen tegen obstakels.

De uilen vliegen het meest tegen prikkeldraad en bovenleidingen van spoorleidingen. Het doodvliegen tegen gebouwen of ramen of deuren komt regelmatig voor bij jonge uilen.

Kerkuil tegen het prikkeldraad.

Bestrijdingsmiddelen.

In de jaren 60 van vorige eeuw was er grote sterfte onder de roofvogels en dus ook onder de kerkuilen door het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Deze stoffen komen in de voedselketen en komen zo bij de kerkuilen. Toen veel middelen verboden werden konden de kerkuilen zich weer herstellen. Maar ook middelen tegen muizen en ratten zijn dodelijk voor kerkuilen en moeten we dus weinig of niet gebruiken.

Natuurlijke vijanden.

De kerkuil heeft 2 natuurlijke vijanden, namelijk de Havik en Steenmarter. De Steenmarter, waar er steeds meer van zijn in Nederland, roven de nesten vaak leeg.

Steenmarter

Havik met prooi.

7. Beschermingsmogelijkheden.

In 1996 is door de regering een Soorten Beschermingsplan uitgebracht. Het plan wil een verbetering van de voedselsituatie van de Kerkuil. Door de hulp van vrijwilligers, gesteund door Vogelbescherming Nederland, gaat het gelukkig met de kerkuil beter. Op de rode lijst is de kerkuil van B=sterk bedreigt na C=bedreigt opgeschoven.

Een aantal aanbevelingen uit het Beschermingsplan:

1. Voedselsituatie.

De kerkuil zal zich in ons land kunnen handhaven als zijn leefgebied behouden blijft, verbeterd wordt en in een aantal gevallen zelfs hersteld wordt. Om de voedselsituatie te verbeteren kan het volgende worden gedaan:

- Wegbermen en dijken. Twee keer per jaar maaien en de laatste maaibeurt moet uiterlijk eind september zijn. Dan wordt het gras nog hoog genoeg voor de muizen in de winter.
- Houtwallen en heggen. Langs weilanden een rand van enkele meters maken, wat weer zorgt voor veel muizen.
- Ruige terreinen. Boomgaarden en natuurgebieden die af en toe gemaaid worden, zijn bij verschillende muizen soorten zeer in trek. Het maaien van velden in de duinen wordt bijvoorbeeld door grazende Schotse Hooglanders gedaan.
- Randen van grote weilanden. Boeren kunnen hun slootkanten iets groter maken en zo onderhouden, dat er bloemrijke stroken langs de sloten ontstaan, wat weer extra voedsel is voor de muizen. Ook belangrijk is dat op de randen ook veel kruidensoorten staan.
- Kleinschalige maatregelen. Opslag van geoogst graan trekken muizen aan en overschotten en graan afval gemengd met stro kunnen langs houtwallen en heggen worden gelegd als extra muizenvoer.

Hier zijn weilanden met houtwallen.

2. Nest gelegenheid

De laatste jaren zijn door kerkuilen werkgroepen en mensen in het hele land al honderden nestkasten in gebouwen geplaatst. Kerkuilen maken het gehele jaar door graag gebruik van deze veilige en beschutte plaatsen.

Bij mijn opa in zijn schuur is 9 jaar terug een nestkast geplaatst en dit jaar (2012) zat er voor het eerst een nest met 4 jonge kerkuilen.

3. Verkeersslachtoffers.

Er zijn maatregelen om het aantal slachtoffers te verminderen. In de eerste plaats kan het aantal ongelukken met kerkuilen verkleind worden door vlak langs de weg opgaande beplanting of wallen aan te brengen. In gevaarlijke middenbermen kunnen lage stuiken worden geplant. Men kan de bermen ook muisonvriendelijk maken door het gras meer en korter te maaien, vooral op kwetsbare plaatsen.

4. Verzorging van gewonde en verzwakte uilen.

Gewonde, zieke of verzwakte uilen kunnen naar een vogelasiel worden gebracht. Het asiel heeft goede opvangmogelijkheden en er zijn deskundige mensen aanwezig. In elk geval moet je nooit zelf een gewonde uil verzorgen. Bijna alle asielen hebben contact met de plaatselijk kerkuilenwerkgroepen.

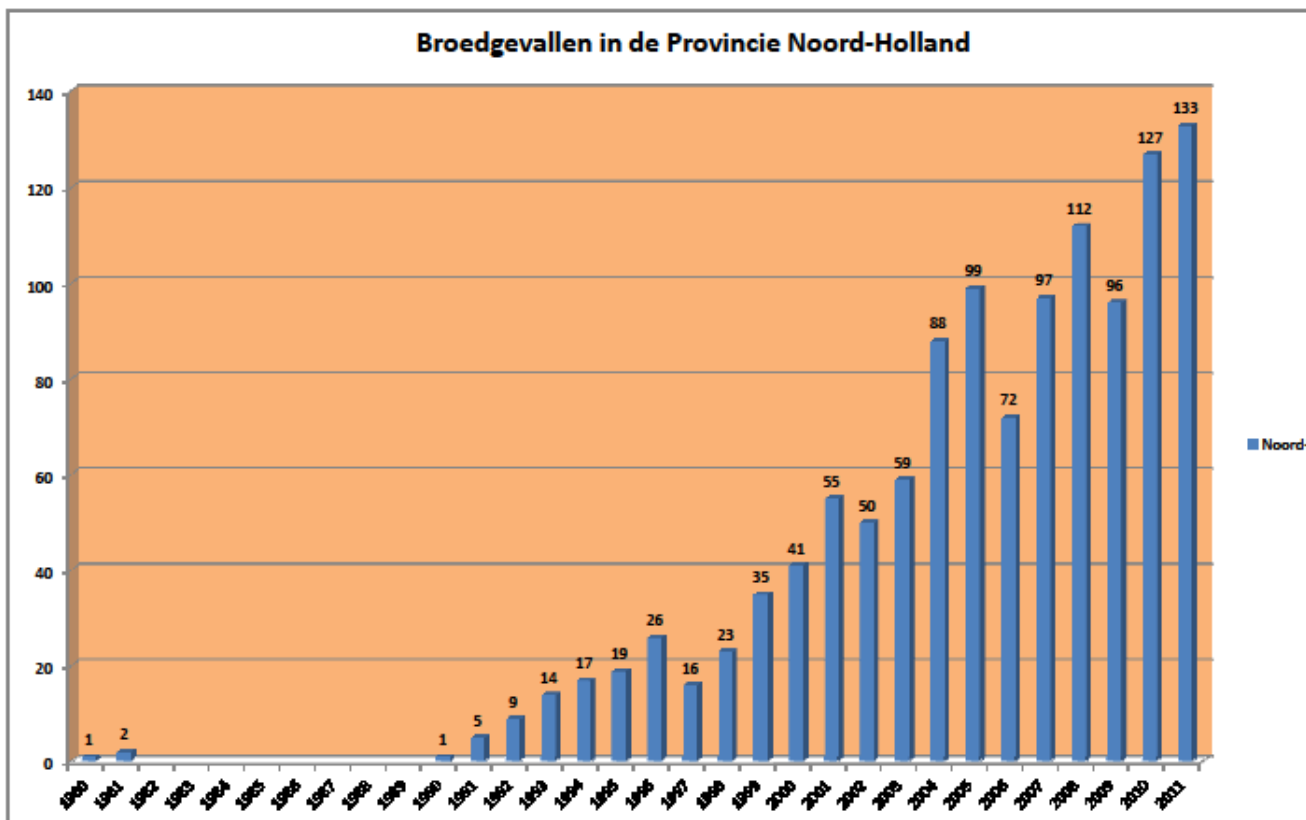
Dit is een gewonde steenuil.

8. Kerkuilen Werkgroep Nederland.

De kerkuilenwerkgroep is ontstaan door enthousiast vrijwilligers. De werkgroep heeft als doel het beschermen van de kerkuil door het geven van voorlichting en onderwijs, door het plaatsen van nestkasten en het verzamelen en bijhouden van gegevens. De werkgroep werkt in heel Nederland en in elke provincie hebben ze een afdeling.

Als iemand een nest met jonge kerkuilen heeft, komen mensen van de werkgroep om de jonge vogels te ringen en te wegen maar dan mag de moeder niet in het nest zijn.

Door het werk van de werkgroep zijn er steeds meer kerkuilen in Noord-Holland. In deze grafiek zie je dat in 1990 maar een nest was, en in 2011 al 133 nesten, alleen al in Noord-Holland.

Op 21 juli is de Kerkuilenwerkgroep, afdeling Noord-Holland ook bij mijn opa geweest om de jongen te ringen, te wegen en te meten. Hieronder zijn de foto's van de dag van het ringen.

Hier wordt een jonge kerkuil geringd. Elke ring heeft een eigen nummer. Als een vogel dood gevonden wordt, kan je de ring opsturen naar het Vogeltrekstation. Ze kunnen dan zien waar hij vandaan komt en hoe oud die vogel is. Deze informatie gebruiken ze weer.

Hier worden de jonge uilen gewogen. Ze kunnen aan het gewicht zien of er veel voedsel in het jachtgebied van dit nest is en of de ouders goed kunnen jagen.

Hier wordt de lengte van de vleugelpen gemeten. Dan kunnen ze zien hoe oud ze zijn. Deze jonge kerkuilen waren op deze dag 20, 21, 22 en 23 dagen oud.

Hier kan je zien dat de donsharen er al een beetje af gaan en dat deze als veren krijgt.

Hier zie je braakballen, een ei en een veer. De werkgroep heeft iets van 80 braakballen mee genomen om te onder zoeken wat voor voedsel er in dit jachtgebied is. Een ei was niet uit gekomen anders waren er 5 jonge kerkuilen.

Gebruikte bronnen.

- Boek 'Kerkuilen' van Jean-Louis Vallée
- Website www.kerkuilen.com van de Stichting Kerkuilenwerkgroep.
- Sommige foto's van internet gehaald.
- Informatie van de vrijwilligers van de Kerkuilenwerkgroep die aanwezig waren bij het ringen van de jonge kerkuilen bij mijn opa.
- Informatie van mijn opa.
- De foto's van het ringen, wegen en meten heb ik zelf gemaakt. Ook die van de nestkast en de jonge kerkuilen in de nestkast zijn zelf gemaakt.